

OBICEIURI ȘI PRACTICI ALE CRESCĂTORILOR DE ANIMALE DE PE CURSUL MIJLOCIU AL CRASNEI

Alături de cultivarea plantelor, ocupația de bază a locuitorilor de pe cursul mijlociu al Crasnei, s-a practicat aici și creșterea animalelor, care a asigurat gospodăriei țărănești forța de tracțiune, constituind totodată și o importantă sursă de hrană.

Cele două ocupații fiind favorizate de condițiile oferite de contactul dealului cu cîmpia, ele au fost practicate din cele mai vechi timpuri¹ și pînă în prezent, fapt atestat de izvoarele arheologice, narative și etnografice.

Documentele din secolul al XVI-lea referitoare la obligațiile feudale ale țăranilor de pe domeniile Arduului și Crasnei pomenesc despre darea din porci², vaci³, oi⁴, fapt ce atestă intensă creștere a acestor animale. Probabil că au fost crescuți și cai, poate și bivoli, deși documentele nu consemnează creșterea lor.

Luînd în considerare formele de păstorit consemnate de Romulus Vuia, semnalăm că locuitorii satelor de pe cursul mijlociu al Crasnei practicau tipul de păstorit local⁵ pe pășunile din jurul satelor.

Cornutele aveau pășunea lor, porcii pășteau ogorul negru. După stricarea furdulauălor au fost constituite pășuni separate și pentru porci și oi, unele din ele menținîndu-se și în prezent.

Pășunarea începea în perioade diferite în funcție de animalele care erau scoase la pășunat. Porcii erau și sînt scoși și în prezent tot timpul anului. Oile pășunau de cînd se ducea zăpada și pînă venea iar. Cornutele mari sînt scoase la pășune din aprilie și pînă la sfîrșitul lui septembrie.

Sistemul de păzire păstrează rînduieli tradiționale, conservate de colectivitate. Păstorul este ales într-o zi de duminică pentru întreaga perioadă de pășunat, înțelegerea se făcea verbal, plata făcîndu-se în bani și în natură, diferențiat după animale. Pentru fiecare vacă de lapte se plăteau 20 litri de grîu sau porumb, 10 lei și un litru de lapte.

Văcarul pornea dimineața dintr-un capăt al satului, sufla într-un corn dînd de știre că iese ciurda. Sătenii ieșeau și-i dădeau vitele în primire. Seara vitele erau aduse acasă. Cu vacile pășteau și caprele. Sistemul de scoatere al porcilor la pășunat era asemănător cu cel al scoaterii vitelor. Purcarul sufla însă dintr-o goarnă și pocnea din bici. Porcii erau scoși după ciurdă, iar seara erau aduși acasă înaintea ei.

Plata percepută pentru cornutele sterpe era la fel ca la vacile cu lapte, dar acestea dormeau pe pășunea numită „Boieriște“.

¹ *Istoria României*, I, București, 1960, p. 141; II, București, 1961, p. 144.

² D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, București, 1967, II, p. 261.

³ *Ibidem*, p. 275.

⁴ *Ibidem*, p. 276.

⁵ R. Vuia, în *Studii de etnografie și folclor*, București, 1975, p. 66.

Oi creșteau puține. Nu toți sătenii aveau oi. De obicei cei care aveau oi nu aveau alte animale. Pentru păzirea oilor se asociau câțiva vecini și păzeau cu rîndul. Dacă un om avea mai multe oi le păzea singur⁶. Cînd cel care avea mai multe oi era bogat își angaja cioban. Nu se cunoaște obiceiul de a organiza stîni. Oile erau mulse acasă, prepararea laptelui făcîndu-se de către membrii familiei. Laptele era pus la prins cu puțin cheag și lăsat astfel pînă cînd ieșea puțin zer deasupra lui. Atunci se strecura făcîndu-se cașul care se consuma proaspăt și, mai rar, pus în saramură pentru mai tîrziu.

Numeroase și variate erau credințele și practicile magice legate de creșterea animalelor. Unele dintre ele urmăreau apărarea animalelor de boli, sporirea producției de lapte, altele sînt legate de sporirea numărului de animale și păstrarea norocului la acestea.

Pentru apărarea animalelor de îmbolnăvire se acorda o atenție mare curățirii grajdului de duhuri. Astfel, se punea sub pragul ușii de la poiată usturoi sfințit la Paști.

Exista credința că fiecare gospodărie are șarpele ei care apără casa și aducea noroc la animale. Dacă acest șarpe era omorît mureau toate vitele din gospodăria respectivă.

Se mai poate și azi observa pe pragul de la ușa poietii o potcoavă de cal bătută cu deschizătura spre exterior crezîndu-se că astfel este oprit duhul rău să intre în grajd⁷.

Pentru a avea noroc la vite trebuia să postești o zi pe săptămînă. Ziua se alegea astfel: „se luau 7 pietre reprezentînd fiecare o zi din săptămînă, se băgau în foc spre a se încălzi apoi se puneau în apă; piatra care sfîrșia mai tare reprezenta ziua în care trebuia să postești pentru a avea noroc la vite sau pentru ca acestea să nu moară.

Pentru a feri animalele de boli și de duhuri rele, în noaptea de Lăsatul secului se lua o tavă cu jărat în care se aruncau nouă căței de usturoi și nouă boabe de cînepă. Cu tava în mînă și cu ochii închiși se înconjura de către femei de trei ori grajdul zicîndu-se: „așa cum nu vād eu tăciunii, așa să nu vadă strigoile grajdul“. Pe urmă bărbatul arunca un pahar de țuică peste cărbuni și lua și el tava în mînă și apropiindu-se de ușa grajdului rostea de trei ori: „așa cum mă tem eu a intra cu focul, așa să se teamă și strigoile“. Apoi îngropa cărbunii în fața ușii de la grajd.

Se mai practică și azi, de către unele femei în vîrstă, obiceiul ca în ziua de Florii să se aducă de la biserică mișoare stropite, în număr de trei. Cu acestea se loveau vacile și vițelele, în frunte, de trei ori zicîndu-se: „cite mișoare pe crenguțe, atitea văcuțe“, după care mișoarele erau puse în adăpătarea vitelor pentru ca acestea să bea apă de pe ele. Seara erau scoase și afîrnate în grajd pentru ca vacile să fie apărate de boli, să fete viței frumoși și să dea lapte așa cum apa izvorăște din fîntînă⁸.

Pentru sporirea producției de lapte se mai practică și în prezent de

⁶ Informator — *Pop Vasile*, 66 ani, sat Dărșida, jud. Sălaj.

⁷ Informator — *Farcău Floarea*, 53 ani, sat Supuru de Sus, jud. Satu Mare.

⁸ Informator — *Varga Cornelia*, 43 de ani, sat Bobota, jud. Sălaj.

către unii țărani obiceiul ca la prima fătare a unei vaci să fie invitați copiii din vecini pentru a fi serviți cu lapte fiert numit „corastă”. După ce mâncau acest lapte, copiii erau stropiți cu apă de trei ori, iar ei ziceau: „să fie vaca lăptoasă, ca fîntîna izvoroasă”.

Atunci cînd fătau vacile se credea că nu e bine să dai nimic din casă pentru că dădea norocul vițelului și laptele vacii.

Pentru a proteja vacile de femeile care se pricepeau să le ia laptele, după fătare, înainte de prima mulgere, li se lega în coarne de către bărbat o pungă din pînză roșie, cusută de el, în care se puneau: sare, piper, argint viu (mercur), floarea-soarelui, fasole, orz, ovăz și cîneapă. Din toate se puneau cîte trei boabe cu excepția uneia care nu era destăinuită nimănui. În felul acesta se credea că cel care ar dori să ia laptele, necunoscînd ce fel de boabă lipsește, nu-l poate lua. Punguța se lăsa legată în coarnele vacii de seara pînă dimineața. Înainte de mulsul de dimineață se lua și se puneau într-o farfurie, dîndu-i-se foc. Cenușa se puneau în iesle. Toate operațiile erau făcute de către un bărbat⁹.

Tot pentru a nu avea putere să se ia mana vacii, atunci cînd o țărancă dădea sau vindea laptele puneau pe el puțină sare zicînd în gînd: „eu îți dau sare, tu lasă-mi laptele”.

Pentru a nu pierde mana laptelui nu era bine să arunci apa cu care ai spălat vasul de muls, sau ulcelele, pe o apă curgătoare, deoarece în felul acesta dădea laptele vacii. Această apă se credea că e bine să fie aruncată la rădăcina unui pom.

Cînd se observa că vaca nu are lapte destul sau că laptele era slab, se practica alt obicei magic. În ziua de Rusalii femeia mergea dimineața pe rouă la vale și culegea lăptuci (păpădie) zicînd: „duc acasă lapte și smîntînă”. Se întorcea acasă fără să vorbească cu nimeni. Mulgea trei stropi de lapte peste lăptuci, le dădea vacii să le mănînce zicînd: „cum îți dau ție lăptuci, așa să-mi dai și tu mie lapte”.

Pentru ca strigoii să nu poată lua mana vacii, în seara de Anul Nou, după apusul soarelui, femeia cea mai bătrînă din casă mătura aria casei, apoi ducea gunoiul cu fărașul la ușa grajdului și-l împrăștia rostind de trei ori: „așa cum nu se mai poate aduna gunoiul, așa să nu mai poată lua strigoile mana vacii” (se rostea și numele vacii).

Tot cu ocazia Anului Nou strigoile se puteau cunoaște între ele în momentul cînd intrau în biserică, dar nici odată nu se demascau una pe alta.

Cu toate măsurile de prevedere luate se mai întîmpla ca strigoile să poată lua laptele de la vaci. Se vorbește și acum despre asemenea practici.

Marți sau miercuri seara se lua mătrăgună descîntînd: „eu culeg lapte și smîntînă”. Se alegeau șapte frunze de mătrăgună peste care se puneau șapte guri de apă. Acestea se fierbeau, iar în fiertura obținută se muia o nuielușă. A doua zi seara, cînd venea ciurda în sat, se stătea la poartă și cu nuielușa se loveau vacile de la care se lua lapte zicînd: „și de la asta puțin, și de la asta puțin” pînă cînd se arătau 49 de vaci. Ca urmare, vaca celei care a luat laptele îi dădea mult mai mult lapte.

⁹ Informator — *Filip Maria*, 56 ani, sat Supuru de Sus, jud. Satu Mare.

Localnicii povestesc că o strigoaie a luat prea mult lapte pentru vacile ei, iar pe a doua zi dimineața i-au murit vitele deoarece le-au plesnit ugerile de prea mult lapte.

Nu toate strigoile aveau intenții rele. Unele din ele ajutau vacile spre a nu le fi luat laptele și mana. Astfel în ziua de duminică, când toată lumea era la biserică, se luau vacile de funie, se duceau într-o ogradă pustie și se legau de un par. Se făcea un foc mic din care se luau trei cărbuni și cu ei în palma în care se ținea și puțin pământ, spre a nu se arde, se înconjură de trei ori vaca zicându-se „cum nu pot eu lua fumul, așa să nu poată fi luat laptele”¹⁰.

Cînd se întîmpla ca laptele sau mana vacii să fie luate se proceda în alt fel. Lunea seara o strigoaie lua o sită în care punea puțină sare și nouă boabe de porumb și descîntînd de trei ori deasupra sobei zicea:

*„Eu descînt pe sare,
Vaca lapte n-are.
De l-a luat striga
Să vină înapoi,
Iute ca gîndul,
Repede ca vîntul”.*

Boabele de porumb erau date vacii să le mănînce.

Practica de apărare împotriva luării laptelui și manei cît și aceea de aducere a lor înapoi erau condiționate de puterea strigoaiei. Dacă cea care a luat laptele sau mana era mai puternică nu se mai putea face nimic împotriva ei.

Tot pentru a nu pierde laptele și a apăra vaca și vițelul de eventuale boli, placenta vacii se lua și se îngropa în ogradă. Cînd se întîmpla ca vaca să fete pe cîmp, la pășune, placenta era îngropată în apropierea fîntîinii de unde se adăpau vitele.

Pentru a avea noroc la vitele scoase la pășune, acestea erau lăsate în turmă începînd de joia sau duminica dimineața. Dacă nu se respecta ziua, se putea întîmpla ca porcii să nu se îngrașe, iar vacile și scroafele să nu fete.

Pentru oi, cai, bivoli nu am consemnat nici un fel de practici magice. Este posibil ca ele să se fie pierdut sau să nu se fi practicat, deoarece „vaca era aceea care aducea noroc la casă”¹¹.

Se practica și se mai practică și astăzi un obicei legat de păstrarea norocului la vite cu ocazia vînzării sau cumpărării acestora. Exista credința că este bine ca înainte de a scoate animalul, mai ales vaca, din curte, în vederea plecării cu el la tîrg, să fie îmbiat să bea apă sau să fie ținut în curte pînă cînd se bălega, pentru că în felul acesta omul va avea noroc la tîrg. Cînd animalul era scos pe poartă se rostea în gînd: „animalul îl duc, norocul îl las acasă”.

Tot pentru a lăsa norocul acasă, cînd animalul era dus la tîrg i se smulgeau cîteva fire de păr care se aruncau în curte zicîndu-se: „norocul să rămînă acasă”.

¹⁰ Informator — Farcău Gheorghe, 63 ani, sat Giorocuța, jud. Satu Mare.

¹¹ Informator — Pereș Vasiile, 65 ani, sat Supuru de Jos, jud. Satu Mare.

În târg, după ce se încheia vânzarea-cumpărarea, era obiceiul de a se număra banii peste animalul vândut, pentru ca cel care a vândut să aibă noroc la bani, iar cumpărătorul la animalul cumpărat¹².

Se credea că e bine ca animalul vândut să fie dat cu funie cu tot, deoarece în funie stă norocul. Cel care vindea, însă, zicea în gând: „eu îți vînd vita, dar noroc nu-ți dau“. Pentru vaci, cei care le vindeau garantau pentru lapte, dar nu pentru norocul lor.

Exista credința că sînt oameni răi la mîină de la care nu-i bine să cumperi, pentru că nu au noroc la animale. Atunci, cei care doreau să cumpere vite de la astfel de oameni puneau pe alții să le înmîneze vita. Tot așa exista credința că unii oameni nu au noroc la cumpărat și-i rugau pe alții să le cumpere vite¹³.

Sigur că în trecutul îndepărtat practicile și credințele legate de creșterea animalelor au fost mult mai numeroase și ele făceau parte din existența cotidiană a țaranului.

În prezent, ele sînt mult mai puține, se practică sporadic și nu li se acordă mare încredere¹⁴. Tot mai mulți țărani apelează la serviciile personalului veterinar din comună pentru tratarea animalelor.

GHEORGHE ȘERBA

CUSTOMS AND PRACTICES OF THE ANIMAL BREEDING PEASANTS FROM THE VILLAGES ON THE MIDDLE FLOW OF THE CRASNA RIVER

(Summary)

The middle part of the Crasna Valley, a zone between the hills and the plain, offers good conditions both for the agriculture and animal breeding, especially cattle.

The cattle draw the plough and provided meat and milk, there was also a small number of sheep and horses. But practically every family raised one or two pigs and a lot of poultry. The type of grazing, both in the past and in the present days, is the local grazing on the pastures around the village.

The importance of the cows in the peasant husbandry is attested by the fact that they take good care of them and, in the past, by the many magic practices supposed to be able to increase the number of cows and their milk production.

¹² Informator — Lobonț Victor, 75 ani, sat Supuru de Sus, jud. Satu Mare.

¹³ Informator — Racolța Mihai, 55 ani, sat Unimăt, jud. Satu Mare.

¹⁴ Informator — Varga Elena, 40 ani, sat. Supuru de Jos, jud. Satu Mare.